

אוצר "תהלות ישראל" המקוצר

מתוך דברי הגה"צ דתהלות ישראל שליט"א

דף המקוצר (מתוך הגליון המלא) בשלח תשע"ה

היות ויש ביקוש הרבה יותר ממה שאנחנו מצליחים
להחלק מחוסר כסף לכן מי שיועד ערך הדברים
ותועלתם הקוראים ורוצה להיות ממוזני הרבים שאין
ערוך לשכרם ויכול להלק בעיר שלו או באזור שלו
ולעזור להם לזה יפנה לטל 052-7611-632
ושכרו כפרל מן השמים
דף השבוע המקוצר - שנה ה' דף ט"ז

"ויאמינו בד' ובמשה עבדו"

מהפסוק ויאמינו בד' וגו' משמע שרק עתה ע"י שראו היד הגדולה אשר עשה ד' וגו' הגיעו להאמין בד', ועל זה קשה מאוד שהרי כבר היו בודאי מאמינים קודם לכן כמו שכתוב (בפ' שמות) "ויאמן העם" והקפיד ד' ית' על משה רבנו על שאמר "והן לא יאמינו לי" וגו', ומה שייך תוספת אמונה במי שכבר מאמין, (ובפרט שרק חמישית מהכלל ישראל יצאו ממצרים שלא מתו בשלושת ימי אפילה ומבואר בספ"ק שהם היו אותם שהיו מאמינים בד' ית' וקבלו עליהם עול מלכות שמים להיות עבדי ד')

ועוד הלא בכל העשר מכות כבר נתגלה האמונה שד' ית' שידד כל המערכות למעלה מדרך הטבע והראה השגחתו לעמו, והוכיח לעין כל שיש שכר ועונש, וא"כ מה נוסף בקריעת ים סוף שאז הגיעו לאמונה.

ויותר מזה, הרי ד' ית' משבח את הכלל ישראל "זכרתי לך חסד נעורך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה", זאת אומרת שהעיד עליהם הפסוק שמה שהסכימו לצאת בלי להכין צידה לדרך כמו שכתוב וגם צדה לא עשו להם היה מטעם שסמכו על ד' ית' והלכו אחריו ללא מזון במדבר שהיא ארץ לא זרועה שזה מוכיח ודאי על האמונה והבטחון בד' ית' ולפי זה אינו מובן משמעות הפסוק הנ"ל שמשמעו שעד עתה היה חסר להם האמונה.

גם צריך ביאור איך יתכן שעוד היה קטרוג סמוך לקריעת ים סוף שהללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה.

ויש לבאר מה שהיה עליהם קטרוג הללו עבודה זרה והללו, על דרך שכתב במאור עינים (פ' שמות) שלא מדובר בעבודה זרה ממש רק היה איזה בחינה דקה של חוסר אמונה, ע"ש, ועל פי דרכו יש לומר הביאור בזה כך, דהנה יש ב' דרגות באמונה, דרגה א) הוא מה שיש לכל בני ישראל בעומק נקודת לבם וכמו שנקראים בני ישראל מאמינים בני מאמינים כי זה כבר נשרש ונטוע בלבם מירושת האבות הק' ונתחזק ביותר במעמד הר סיני וכמו שכתוב הרמב"ם (באגרת תימן...) שכל מי שעמדו רגליו על הר סיני נשאר באמונתו ואינו נעשה כופר ומי שאינו מאמין הרי זה סימן שלא עמדו רגליו על הר סיני ונשמתו אינו מזרע ישראל^א, והכוונה בזה הוא על אמונה בלב שיש בורא עולם והוא המנהיג ומחיה את כל בכל עת וכל רגע.

אמנם יש גם דרגה ב) שעלינו להגיע גם אליה והוא שיהיה האדם דבוק תמיד בהאמונה ולא ישכח מזה כלל ויחיה עם האמונה ובטחון בד' בכל עת ורגע (ועל זה כתוב "וצדיק באמונתו יחיה") וע"י זה נעשה אמונתו בתוך טבעו מוחשת אצלו, ואדם כזה לא יתפעל ולא יתבהל בשעת צרה וסכנה מכיון שהוא מאמין במוחש שהכל תלוי בידי שמים ומה שד' ירצה הוא שיהיה ולא אחרת ועל כן אינו נבהל מהטבע ואפילו כשחרב מונחת על צוארו לא יתבהל אלא יתפלל בהרגעה ויסמוך על ד' ויבטח בו ית' שמה שהטוב בעיני ד' בעבורו הוא מה שיעשה. ולדרגא ב) הנזכר אין האדם מגיע אליה וקונה אותה אלא על ידי השקעת עבודה רצופה^ב ובלי זה לא יוכל האדם להיות

מעצמו) בדרגה זו וכמו שיש לראות בחוש שרוב מהמון העם לא השיגוה עדיין, ואע"פ שמאמינים בשלימות שהכל תלוי רק ביד ד' עם כל זה בעת צרה מאבדים עשתונותיהם ושוכחים שהכל הוא מד' ית' והכל תלוי בידו, וזה מפני שאין האמונה מושרשת עדיין מספיק בלבם ואינם חיים עם זה כנזכר, מה שאין כן כאשר אדם מושרש אצלו האמונה בחוזק כמו שצריך והוא זוכר את ד' ית' בכל עת והוא חי עם האמונה ונעשית מוחשית אצלו אז אין חילוק אצלו בין שעת צרה לבין שלא בשעת צרה, ואינו מאבד עשתונותיו בשום פעם ובכל עת צרה הרי הוא בוטח בד' ית' ותמיד הוא רואה לפניו את ד' ית' וגודל חסדיו וכמו שכתוב ד' לי לא אירא.

היוצא מהאמור שבעת צרה אז הוא שעת המבחן שיוכל אדם להכיר באמת עד היכן האמונה שלו שלימה כי מי שיש לו באמת אמונה, כלומר שהשיבו אל הלב ולא נשאר רק בשכל, הוא אינו מודאג ולא מתוח גם בעת צרה, שהרי הוא נמצא ביד ד' כמקודם ואין לו ממה לפחד.

וכן כשמגיע שעת נסיון כגון שהולך לאיזה רופא או אצל איזה סוחר או לאיזה משפט וכדו', שבדרך כלל אדם עושה כל מיני פעולות שימצא חן אצל השני, אז גם כן יכול לבחון איך האמונה שלו והיינו אם שם בטחונו בבשר ודם ובבשר זרועו ובחריצות ההשתדלות, ומכל שכן שאם בעת השתדלותו הרי הוא מוותר על איזה ענינים של אידשקייט (יהדות) עם התירים קלושים וכל מיני קולות הכל בכדי למצוא חן הרי מוכיח שחסר לו באמונה ושנדמה לו שבאמת הענין תלוי ביד אותו אדם הסוחר או הרופא, ונשכח ממנו האמת האמיתית שהכל תלוי ביד ד' ית', וע"י זה הוא נכנס ח"ו בגדר עובד עבודה זרה שהרי הוא עובד את חבירו ותולה הכל בהסיבה והוא שוכח שד' ית' מסובב כל הסיבות.

ואע"פ שמצוה עלינו לעשות השתדלות בדרך הטבע וכמו שאמרו חז"ל אין סומכין על הנס, בכל זאת על האדם להאמין שאין ההצלחה תלוי כלל בההשתדלות ובחריצותו אלא שזה אנו עושים רק בכדי לקיים מצות השתדלות שכן הוא רצונו ית' שכל דבר בעולם הזה יהיה מלוּבש בלבּוּש של דרך הטבע בכדי לנסותו בזה אם נשים בטחונו ואמונתו בה או אך ורק בד' ית', ובזה אנו נבחנים תמיד לראות אם אנו נכנסנו לשער האמונה והוא גם השער לכל שאר המצות שערך כל המצות וכמו כן ערך כל האדם נמדד ונקבע לפי דרגתו באמונה ובזכות זה יזכה לחיות בחיי נצח לעתיד לבא.

ומעתה יבואר הענין כאן בקריעת ים סוף, שאע"פ שכלל ישראל כבר היה להם אמונה קודם לכן כמו שכתוב "ויאמן העם" ומכל שכן אחרי שראו הנסים והנפלאות שנעשו במצרים, מכל מקום עדיין לא הגיעו למדרגה שיוכלו להחזיק באמונה גם בשעת צרה עד כדי כך שהיו כאלו שכשראו המצרים רודפים אחריהם אמרו נלכה ונשובה מצרימה, ומה שהלכו למדבר ללא צידה שהרי זה יותר אמונה מוחשית מדרגא א) הנזכר, אמנם אין זה דרגא ב) מכיון שעוד לא

^א וכמבואר בספ"ק (ומקורו בזהר הק') שישנם נשמות מהערב רב ומעמלק שנתערבו לתוך בני ישראל.

^ב ולהגות בספרי אמונה ולחשוב ולהתבונן על זה בתמידות עד שיהיה נקבע בלבו ונקלט בדמו.

[הוספת המעתיק ושמעתי על הגה"צ ר' בנימין ראבינאוויטש זצ"ל שמצאו בפנקסו שכתב לעצמו סדר היום כשהיה בגיל כ"ד שנה וא' מסדריו בכל יום היה לחשוב שעה על האמונה וחצי שעה על יראה וזה

חוץ ממה שהיה יומו מלא בכל שעה עם לימוד שיעורין כסדרן, ועוד כתוב גם שם שאסור לעבור עליו רגע א' בביטול תורה, והעתקתי כאן בכדי לראות איזה עבודה השקיעו הגדולים וצדיקים גם שבדורינו מקרוב לזמנינו, ושמעתי שכן היה מסודר בכל רגע מהיום עם סדר וחשבון מלא על כל דבר ודבר עם המורה שעות, וככה גדלו והגיעו לגדולות, ואיך ירדו המושגים היום שרוצים להתעלות בלי שום השקעת עמל, ע"כ הוספת המעתיק].

וצער בחיו שידמה בנפשו ויחשוב על אחרים שסובלים מרירות הרבה יותר קשה ממנו ולעומתם הרי הקושי שלו הוא מתוק ולא מר ויפסיק על ידי זה להרגיש את המרירות שלו.

צדיקים ירד על פתח בתיהם בינונים יצאו ולקטו רשעים שטו ולקטו (וימא ע"ה).

עוד שם בגמ', כתיב "לחם" [משמע אפוי], וכתיב "עוגות" [משמע קודם אפיה], וכתיב "וטחנו", הא כיצד, צדיקים לחם, בינונים עוגות, רשעים טחנו בריחיים.

והנה מה דאיתא בגמ' הנ"ל שרשעים קבלו המן בריחוק מקום, לכאורה תמוה מהיכן ידעו איפה חלקם אם מחוץ למחנה או מרחוק, שמשום זה הלכו הבינונים ולקחו מחוץ למחנה ורשעים לקחו ממקום רחוק, הלא לא היה סימן על המן למי זה משתייך אם כן היו הרשעים גם כן יכולים ליקח ממקום הקרוב ולא יצטרכו לשוט למרחוק.

ויש לומר שאין הכי נמי שלא היה שום דבר המכריח מאיפה ללקוט, אלא שאלו שהיו רשעים, הם לא רצו ללקוט ממקום קרוב כי חשבו אולי רחוק ימצאו יותר טוב, כי לא בטחו בד' שמה שנגזר עליהם מזדמן להם ואי אפשר להשיג יותר טוב אלא האמינו שע"י השתדלותם יקבלו יותר טוב, ולכן מעצמם בחרו בהשתדלות מרובה, ולבסוף לא קבלו יותר נמצא לא עלה בידם אלא הטירחא המיותרת ואיבוד הזמן, אבל הבינונים הסתפקו במה שמצאו בקרוב אחרי קצת השתדלות, נמצא שלא היו צריכים לקבוע מי הבינוני ומי הרשע אלא הם בעצמם קבעו ע"י חסרון בטחונם בד' וע"י אמונתם בהשתדלותם בזה קבעו את עצמם.

אבל הצדיקים שבטחו לגמרי בד' הם לקטו מה שהזדמן להם ראשונה בלי שום השתדלות כלל אלא מהמוכן לפנייהם בפתח ביתם כי האמינו שזה מה שניתן מאת ד' ולא צריכים להשתדל לקחת מרחוק כי אי אפשר לקבל יותר ולבסוף נתגלה שבאמת לא קבלו פחות מהרשעים שהשתדלו השתדלות מרובה, וכמו כן לענין טחנו ברחיים ובשלו וגו' שבאמת לא היה צורך לבשלו כי במחשבה השיגו כל הטעמים, אבל הרשעים חשבו שע"י טרחתם יהיה יותר טוב וטרחו בחנם, וכל זה מרומז בזוהר הק' על הפסוק "שטו" העם ולקטו וכו', שמפרש שטו מל' שטות נקטו בלבם וכו' הרי מפורש בזוהר הק' שלא היה מוכרחים לזה אלא מכח שטות שבלבם עשו כך.

נמצא שכפי דרגת האדם באמונה ובטחון כך יקבל הוא את פרנסתו בקלות יותר, [או בלי שום השתדלות כלל, כלומר שהקב"ה ישלח לו שליח מיוחד שיביא את מזונו ופרנסתו לביתו והוא המעלה וההנהגה המצויה אצל הצדיקים ועובדי ד']

ואפילו אדם בינוני, אם הוא שלם בשלימות דרגת הבטחון, בזכות זה יכול הוא לקבל את פרנסתו אפילו בפתח ביתו וכדרגת הצדיקים, וכן איתא בספ"ק חובות הלבבות (שער הבטחון) שמי שחי בבטחון יכול לקבל את מזונותיו בפתח ביתו, ובתנאי שלא ירמה את עצמו שיש לו בטחון ובאמת יהיה מעורב בו גם תערובת של בטחון בהשתדלות, או מכח מידת העצלות במניעת ההשתדלות, אלא שמידת הבטחון תהיה קבועה בלבם באמת לאמיתו בבטחון מלא בהקב"ה, ושלא ידאג על שום דבר בשום מצב, וכמו שכתוב בתהילים (קל"א) "שויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו".

(מתוך ספר אמונה והשתדלות)

הרגישו הרעב והיה קל להאמין, אבל בקריעת ים סוף היו בפועל בתוך הצרה, ואמנם היו כאלה שצעקו לד' ית' (כמו שמבואר ברמב"ן שהיה כתות כתות) אבל גם זה לא היה במדרגה הנכונה ולכן לא נתקבל תפילתם, מפני שצעקו רק להפטר מן הצרה ולא בכדי להתקרב אל ד' יותר ולכן אמר הקב"ה מה תצעק אלי לפי שהיה מבוקש שיהא התפילה בצורה אחרת ממה שהתפללו והוא להשיג קרבת ודבקות בד'.

אמנם לאחר שהשיב ד' ית' ואמר דבר אל בני ישראל ויסעו לימד אותם דעת שאין להם לפחד בעת צרה, אלא צריכים הם לסמוך עליו ית' ועל ידי זה יושעו, וע"י שנחשון בן עמינדב עשה מסירת נפש שהתחיל לכנס לתוך הים לפני שנבקע בזה קנה דרגת האמונה הנדרשת ובזכותו הועיל לכולם, ובהו מבואר הכתוב "ויאמינו בד' " דהכוונה על המחשת האמונה באופן שאפילו בעת צרה יפעל אצלם, שלזה הגיעו בקריעת ים סוף, שבאותה שעה למדו לחיות באמונה ובטחון אפילו בשעה קשה כשהשונאים מקיפים מצד זה והים מצד השני ואין להיכן לפנות (כמבואר במדרש שיר השירים).

וזה היה הקטרוג הללו והללו וכו' אע"פ שבני ישראל היו באמת רחוקים מעבודה זרה (ובלי זה לא היו יוצאים ממצרים כלל וכמו שכתוב (לעיל י"ב כ"א) משכו וקחו לכם וגו' ופרשו חז"ל משכו ידיכם מעבודה זרה) אלא הכוונה על שעדיין נחשב להם שמץ של עבודה זרה מה שעכשו בעת צרה שראו מצרים נוסע אחריהם נכנסו בפחד עד שצעקו המבלי אין קברים במצרים וגו', ועל זה היה להם לצעוק אל ד' לצאת גם מבחינה זו של עבודה זרה ולהגיע לאמונה השלימה הנדרשת בכדי שיזכו לקבלת התורה שהיא תכלית כל היציאה ממצרים כמו שכתוב "ולקחתי אתכם לי לעם".

וצריך לשים לב לענין המובא כאן ולהבין שכך הוא גם כן בכל צרה, שהתכלית של הצרה (חוץ ממה שצריך לפשפש במעשיו יש בה עוד ענין והוא) שעל ידי שיעמוד בנסיון ויתחזק באמונה יגאל ע"י זה מהצרה ויתעלה ויתקרב יותר לד' ית', אבל אם אינו מבין שזהו התכלית אז הוא נופל לתוך הצרה ומתרחק יותר, וזה כלל בכל הצרות.

"וימתקו המים"

הנה איתא בפסוק "ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם ויצעק משה אל ד' ויורהו ד' עץ וישלח אל המים וימתקו המים" ואיתא בחז"ל שהעץ היה עץ מר והיה נס שהמתיק ד' מר במר, ומדייק על זה הרמב"ן מהו הלשון "ויורהו" שלכאורה יותר מתאים לכתוב ויראהו ד' עץ, ומסביר הרמב"ן שד' הורה לומר ולימד אותו שיש בעץ זה סגולה שיכול להמתיק המים. **ויש** לפרש בדרך מוסר מדוע היו המים מרים לבני ישראל, והוא משום שהם זכו אז לטעום טעם מן (כדאיתא בחז"ל שהעוגות ממצרים טעמו בהם טעם מן) והנה העידה התורה על המן שהיה טעמו כצפיחית בדבש.

והנה וידוע שטבע האדם שכשאוכל דבר מתוק ביותר ואח"כ אוכל דבר שאינו כל כך מתוק מרגיש כאילו הדבר השני הוא מר, וכן להיפך שאוכל דבר מר ואח"כ דבר שאינו מר ואינו מתוק בכל זאת מרגיש בפיו מתיקות, כי ענין הרגשת מרירות ומתיקות הוא דבר המשתנה לפי ערך דבר אחר, וכשבני ישראל טענו שהמים הם מרים היה זה מחמת שלעומת טעם המתוק של העוגות שאכלו היו המים מרים, ואז הורה ד' העצה להכניס עץ מר שיעשה את המים יותר מרים ולעומת המים המרים יהיו המים הפשוטים למתוקים.

וזה מוסר השכל ויסוד לכל מי שיש לו איזה מרירות וקושי

הגליון נתנדב לע"נ דוב בער שלום בו משה אהרן נפטר ט' שבט

עבודה שישאר דרגא זו אצלם כמו שכתוב "אחזתיו ולא ארפנו" ומכיון שלא עשו כך אזי כשהגיע להם נסיון (כמו במרה ובמן) ונפלו מזה.

¹ אמנם מכיון שכל הכלל (חוץ מנחשון) קבלו את זה לא בזכות עצמם אלא באתערותא דלעילא (בזכות נחשון) היו צריכים להשקיע לאחר מכן